

Przyp. IX.

Publika — jawne posiedzenie magistratu, ze wszystkich trzech „porządków“ miasta, t. j. rajców, ławników i gminnych złożone; prezydował burmistrz. Zwolywanie ludu na „publikę“ odbywało się za pośrednictwem dzwonu, na wieży ratuszowej zawieszonego.

Przyp. X.

*Przywilej Króla Michała p. t. „Conservatio Fraternitatis
Misericordiae circa duo Molendina Vars“.*

Michael Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czernichoviaeque. Significamus praesentibus literis Nostreis quorum interest Universis et Singulis Tametsi in Conventu felicis Coronationis Nostrae omnium Regnicolarum et Subditorum Nostrorum Jura et Privilegia confirmaverimus eosdemque circa pacificam Bonorum possessionem ac usum fructum liberum conservare spoponderimus: Attamen cum supplicatum sit Nobis humillime, nomine et pro parte Illumorum, Rndmorum, Mageorum, Gnosorum, Nblium, Spblium ac Famatorum Protectorum Seniorum omniumque Confratrum ac totius Confraternitatis Misericordiae Dei super pauperes a multo tempore Varsaviae fundatae [cuius Albo Proximorum amore adducti complures personae diversi status, dignitatis, praeminentiae, sexus et conditionis ab ipsis Maiestatibus Antecessoribus Nostreis Regibus Poloniae incipiendo nomina sua dederunt], quatenus dicti pientissimi Fraternij Jura Privilegia, et Immunitates sancta tectaue retineamas atque circa possessionem binorum molendinorum infraspificatorum in Ystula ad Varsaviam in Villa Civitatis Varsaviensis haecreditariae Solec dicta existentium conserveamus. Quae quidam Molendina primitus in Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Nonagesimo Quinto Sabbatho die Sancti Sigismundi Vigore Consensus Officiosi per Gnosum Paulum Lienk Notarium Terrestrum Varsavien—

cuidam Stephano de Milanovo Molendinatori et Filio eius Stanislao dati et concessi exaedicata: post ad Thomam Kierzk Molendinatorem et Filium illius Joannem vigore Juris acquisiti devoluta, prout ex privilegio Confirmationis per Illmos Stanislaum et Janussium Duces Mazoviae in Anno Millmo Quingen'mo Vigesimo Quarto Feria Tertia post Dominicam Reminiscere Varsaviae dato ad praesens in suo originali exhibito liquido comprobatur. Deinde per memoratum Thomam Kierzk et Joannem Filium eius in personam Nblis Venceslai Izdbiensi Notarij Consistorij Varsavien Inscriptione coram Actis Castren Varsavien Feria quinta ante Fest. Simonis et Judae Apostolorum Anno Millesimo Quingentesimo Vigesimo Septimo officiose recognita, cessa et transfusa: Quae Jura per Dinae Memoriae Sigismundum Primum Regem Poloniae Speciali Privilegio Petriconiae in Conventione Gnali Feria Tertia post Festum Conversionis S-ti Pauli proxima Anno Dni Millmo Quingentmo Vigesimo octavo sunt approbata et confirmata. Harum itaque Dispositionum Virtute praefatus Vencislaus Izdbiensi protunc Theloneator Vladislavien Notarius Vigore Consensus Regij in Anno Millmo Quingentmo Quadragesimo Tertio Cracoviae Feria quinta ante Festum Sanctae Agnetis proxima dati Spli olim, Georgio Borumbach alias Burbach Consuli Varsavien cessit et resignavit. Post cuius fata cum Honesta Elizabeth Vidua possessionem et usum fructum eorundem Molendinorum continuans a Gnoso Instigatore Regni et eius Delatore Gnoso Christophoro Sobek a Salciow Capneo Varsavien ad Judicia Regia citata fuisset. Serenissimus Dinae memoriae Sigismundus Augustus post multas Partis utriusque controversias visis Juribus recensitis Varsaviae Feria Tertia post Dominicam Jubilat. proxima Anno Millesimo Quingentesimo Sexagesimo tertio dictam Elizabetham Burbachowa Viduam circa possessionem et proprietatem eorundem Molendinorum conservavit atque ab impetitione et Vexa Gnosi Capnei Varsavien liberam pronuntiavit. Postmodum tum Succedanei Possessores ut pote Famati Christophorus Kranich Item subsequenti tempore Joannes Schonknecht Servitor Regius a Tenutarijs Capitaneatus

Varsavien iterato inquietarentur et molestarentur. Datae fuere Mandati Irae primae ad Gnosum Sigismundum Wol-ski Castellatum Czernon Capneum Varsavien a Serenissimo Henrico Rege Poloniae sub Data Cracoviae Die Vigesima Prima Mensis Maij Anno Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Quarto. Secundae a Serenissima Anna Regina Poloniae ad Gnosum Bartholomeum Żalinski itidem Capneum et Oeconomum Varsavien de Data Cracoviae Die Tredecim Martij Anno Millesimo Quingentesimo Nonagesimo Secundo quibus iniunctum erat ut supranominati Possessores et Unusquisque illorum circa suam possessionem relinquerentur et amplius in exigendis fructibus ac redditibus non turbarentur. Ultimus tandem vigore eorundem iurium etiam virtute recenti Privilegij per Serenissimum Sigismundum Tertium Regem Antecessorem Nrum de Data Varsaviae Die Decima Octava Mensis Julij Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Trigesimo collati legitimus Tenutarius et Possessor dictus nempe Famatus Joannes Schonknecht servitor Regius existens Albo Fraternitatis Misericordiae Dei super Pauperes inscriptus Confrator ex puro affectu et delectione proximi liberalitaque erga pauperes [quos in Hospitali S. Lazari Varsavien memorati Confratres alunt] omnia praerecensita Jura et ipsa utraque Molendina eidem Fraternitati Misericordiae in Anno Dni Millmo Sexcentesimo Trigesimo Quarto in vim Eleemosynae dedit, donavit, resignavit et abcessit, atque virtute eiusdem Cessionis et Donationis praelibata Fraternitas Misericordiae eadem Molendina tenuit, possedit et pacifico utifuebatur atque ad praesentia usque tempora, absquo cuius vis multominus Gnosorum Capneorum Varsavien vel Oeconomorum praepeditione tenet, habet, possidet, fructus et emolumenta pro Pauperibus ac debilibus Confratribus suis alendis et sustentandis quiete percipit. Licet igitur nulla dubietas aut defectus in Juribus iisdem roperiatur et tam diuturna possessio pacifica minime vacillare potest. Nos tamen ex clementia Nra Regia ad supplicationem Illmorum, Rndorum, Magcorum, Gnosorum, Nblum, Splium et Famatorum Confratrum non tantum Jura, Privilegia, Decreta, Inscriptiones, Cessiones, Donationes et

Largitiones superius expressas Authoritate Nra Regia approbamus, confirmamus, innovamus, ratificamus, corroboramus et rati habemus. Verum [quo tutior et securior eadem Fraternitas existat] circa pacificam Molendinorum praefatorum amborum¹ possessionem huiusque non interruptam et circa liberum ex iisdem Molendinis usum fructum praedictam Fraternitatem Misericordiae Dei super pauperes [cui Nos quoque nomen Nostrum dedimus] conservamus, relinquimus, et manutenemus in perpetuum, promittimusque pro Nobis et Serenissimis Successoribus Nostris Regibus Poloniae non esse Nos praenominatos Confratres totamque Confraternitatem Misericordiae a possessione et Usufructu dictorum Molendinorum utrorumque alienaturos, nec cuiquam a lienandi aut eximendi potestatem datuos, Sed saluum et integrum Jus ac possessionem conservatuos, Quod et Serenissimi Successores Nri praestabunt. In cuius rei fidem praesentes Manu Nra subscriptas Sigillo Regni communiri iussimus. Datum Varsaviae Die XXIII Mensis Decembris Anno Dni MDCLXXI Regni Nri II. Anno. Michael Rex ¹).

Przyp. XI.

Actum Varsaviae Feria Tertia in Crastino Festi Praesentationis Beatissimae Virginis Maryae Die scilicet Vigesima Secunda Mensis Novembris Anno Dni 1672.

Oblata Lrarum Donaonis Consuum Fraternitati Misericordiae Varsavien servien.

Michael Dei Gratia Rex Poloniae etc. Significamus praesentibus Lris Nris quorum interest Universis et Singulis. Oblatas esse ad Acta Metricas Cancollariae Regni Lras Papyraceas, Polonico idiomate scriptas manu Gnosi Joannis Krasinski, Referendarij Regni subscriptas et Sigillo eiusdem Usitato obsignatas, continentes in se Donationem Censui annui ex Molendinis duobus in Fluvio Ystula exntibus Hospitalis S. Łazari seu potius Fraternitatis Misericordiae super pauperes proprijs, ad Capneatum Var-

¹) Oblata w Księgach Metryki Koronnej L. 209 f. 544 (174).

savien quotannis pendi soliti, eidem Fraternitati per Gnosum praefatum Referendarium Regni Capneum Varsavien factam, sanas, saluas, illaestas, omnique suspicionis nota carentes. Quarum Lrarum tenor sequitur talis.

Jan Dobrogost na Krasnym Krasiniski Referendarz Koronny Warszawski Przasnyski Nowomieyski ot Starosta. Wiadomo czynię wszem wobec y kazdemu z osobna, osobliwie pp. Podstarościm lub Oeconomom moim torażniejszym y na potym będącym: Iz ia idąc torem świętoy pamięci Rodzica Dobrodzicia moiego [ktory Bractwu Miłosirdzia nad Ubogiem w Warszawie będącemu osobliwy szczodroblowości swoiey wyświadczał affekt] Czynsz roczny do Prowentow Starostwa mego Warszawskiego ze dwuch Młynow na Wiślo do Szpitala S. Łazarza, a raczey Bractwa tegosz zdawna własnych, podług zwyczaiu dawnego należący, Roku przeszłego ustnie darowaliśmy y teraz tym pismem moim ex charitate proximi in Vim Eleemosinae takowy czynsz poty, poki toż Starostwo Warszawskie w ręku y possessioy moiey zostawać będzie, Bractwu pomienionemu darnię, daię, i odpuszczam: a oraz przykazuję aby pp. Oeconomowie albo Dozorey Prowentow moich Młynarzow albo Possessorow tych dwuch Młynow o ten roczny y kazdego roku przychodzący Czynsz nie turbowali y nie wyciągali, ale raczey aby się ten Czynsz corocznie na Sustentatią Ubogich w Szpitalu S. Łazarza będących według dispositiey pp. Prowizorow Bractwa obracał się mieć chcę: y na to się przy Pieczęci moy podpisuję. W Warszawie Dnia Siedmnastego Miesiaca Novembra Roku Pańskiego Tysiąc Szesćset Siedmdziesiątego Wtorego. Jan Krasiniski. Na Krasnem Referendarz Koronny.

Quas quidem supra insertas Lras Nos suscipi, Actis inscribi ex iisdemque fideliter de Verbo ad Verbum depromptas in forma authentica extradi permissimus ¹⁾.

¹⁾ Oblata w aktach Metryki Koronnej L. 209, f. 242¹(612).

Przyp. XII.

Przywilej Króla Zygmunta III. R. 1597.

Sigismundus Tertius Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Lithuaniae Russiae Prussiae Masoviae Samogitiae Livoniaeque, Nec non Svecorum Gothorum Vandalorumque haereditarius Rex. Significamus praesentibus literis nostris quorum interest univeris et singulis. Cum inter alia pietatis Christianae opera longe praestantissimum sit charitatis quae in proximos exerceatur officium, qua homines egentes et calamitosi piorum eleemosynis et liberalitate sublevantur, ne per vicos et plateas passim omni tecto exclusi, quod ut plurimum sub Comitiorum frequentia accidere solet, prostrati iaceant, ac fame et egestate pressi, vixque spiritum trahentes misserimo sint praetereuntibus spectaculo, ac ideo Hospitale Novum S. Lazari nuncupatum, pro colligendis ijs infirmis omnique ope destitutis plerorumque praestantium virorum et magnatum ad Comititia venientium eleemosynis ac ope beneficiaria hic Varsoviae in platea versus Pontem tendente, coemptis aliquibus ad id arcis, in fundo Nobilis Petri Doroszensky fundatum et extractum sit, merite nobis faciendum videri, ut hoc ipsum Hospitale in solos hosce pauperum colligendorum usus destinatum, singulari aliqua praerogativa et libertate muniremus. Quamobrem quo maiori quiete et tranquillitate, certaquo contra Seculares quoscunque Magistratus protectione Hospitale hoc miserabilium personarum gaudeat, Domum eandem pauperum ab omnium Magistratum Secularium et personarum cuiuscunque Dignitatis ac praeminentia fuerint, Jure et iurisdictione eximimus, excipimus et libertamus, atque iuri libertati immunitati quoque Ecclesiasticae adscribimus asserimus et incorporamus. Eam quoque insuper ab Hospitibus excipiendis, cuiuscunque status et conditionis iidem fuerint, omnique iure hospitalandi, tam Comitiorum Generalium et particularium quorumvis tempore, quam extra idem tempus, omninoque semper eximimus, libertamus, immunemque facimus et esse volumus it ut peculiari hoc nostra gratia et privilegio

munita, etiam iuri Ecclesiasticae adscripta nullo hominum in eadem domo seu Hospitali S. Lazari ius hospitandi ullo unquam tempore esse possit, neque id quisquam sibi temere arrogare audeat perpetuo. Quodquidem ad notitiam omnium quorum interest Magistratum, praesertim vero Regni et Curia nostra Merschalcorum modernorum ac pro tempore futurorum deducuntos mandamus, ut praenominatum Domum Hospitalis S. Lazari noviter extructum secundum hanc nostram ipsius Iuri immunitatique Ecclesiasticae adscriptionem, et concessam eidem ab excipiendis Hospitalibus immunitatem, peculiari hac nostra gratia fulcitam omni tempore conservent, manuteneant, defendant, neque huic concessioni nostrae contravenire audeant, imo firmiter et involabiliter eam observent et observari ab alijs quorum interest faciant. Pro gratia Nostra. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo Regni nostri communiri mandavimus. Datum Varschoviae die Octava Mensis January Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimoseptimo Regnorum nostrorum Poloniae decimo Sueciae anno Tertio. Sigismundus Rex ¹⁾).

Przywilej libertac. Króla Zygmunta III.

Sigismundus Tertius etc. significamus etc. Cum pia quaevis instituta, quae ad laudem Dei vel utilitatem pxmi suscipiuntur, pro Nro pietatis studio et probare et omni ratione promovere soleamus, optimam certae illam Christianae erga pxmos charitatis exercendae normam, nempe Fraternitatem Misericordiae, laudabile exemplo institutam, quae ex pijs quibusque etiam Aulae Nrae hominibus collecta in omnes charitatis officijs dives existit et in qua bonorum operum longe uberrimus fructus colloquitur, cum summo opere probamus, tam omni studio promovendum nobis existimamus..... Ac eius quidem Fraternitatis hac longe optima ratione in Regno Nro institutt. et summa Sanctae Sedis Apostolicae autoritate approbatum, cum

¹⁾ Z oryginału.

aequum sit Nos commodis et rationibus prospicere atque in primis animadvertamus, magnae id ipsius fere commoditati, si Domus pro eadem Fraternitate Jure perpetuo hic Varsaviae coempta in Platea Sancti Joannis penes Domus ab una parte Romanowski dictam, quam nunc Nicodemus Kociszowski Pellio possidet, ab altera vero parte ponas Vicum angustum versus sancti Martini aedem acialiter sitt. Juribus et libertatibus Ecclesiasticis per Nos asseratur et quo magis commoditate sua gaudeat etiam ab hospitibus liebrtetur. Nos et ipsa acqutate et pro penso erga hanc Fraternitatem animo ducti, eandem ipsam domum tam praesentibus literis Nris ab omnium Magistratum secularium et personarium cuiusque dignitatis ac praominentiae fuerint, Jure et iurisdictione eximimus, excipimus et liberamus, atque Juri libertati immunitatisque ecclesiasticae cum omnibus eius inhabitatoribus asserimus, ascribimus et incorporamus. Eandem quoque praeterea ab hospitibus excipiendis, cuiuscunque status et conditionis iidem fuerint, omni iure hospitandi tam comitiorum Generalium et particularium quorumvis tempore, quam extra idem tempus, omninoque semper eximimus, liberamus immunitatemque facimus et esse volumus ¹⁾).

*Przywilej Króla Władysława IV. R. 1691. Oblata za Jana
Kazimierza.*

Joannes Casimirus etc. {Significamus etc. Oblatas esse ad Acta Metrica Regni Cancellariae Nrae Maioris literas pergamineas, manu Serenissimi olim Vladislai Quarti Fratris Praedecessoris Nri, tum et Vnblis Alexandri Trzebiński Referendary Regni subseras, sigillo Regni Maiori in Pyxide appensili communitas sanas, saluas et illaesas omni suspieionis nota carentes, continentes in se Donationem Bonorum relictorum post pauperes in Xenodochio Sancti Lazari Varsav. pane pauperum alitos et steriliter mortuos intestatos, Provisoribus seu senioribus Fraternita-

¹⁾ Akta szpitalne. Kopia z oblaty zapisanej w r. 1649:

tis Misericordiae et eorundem Pauperum concessum. Quamvis quidem Literarum tenor sequitur estque talis.

Vladislaus Quartus Dei gratia Rex Poloniae etc. Nec non Svecorum Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex significamus mp. Contingit interdum vanas utriusque sexus personas indigentia et affecta valetudine pressas, atque a propinquis Tutoribus et curatoribus suis, quorum scilicet in manibus res, Bona aut summae pecuniariae taliter afflictorum essent, omni ope destitutas, atque in extrema necessitate destitutas ad hospitale Sancti Lazary Confraternitatis Misericordiae hic Varsaviae necessario recipi ac defferi, ibidemque pro tenuitate praedicti Hospitalis de necessarijs corporis et animae ipsis provideri, atque aliquando emori, sumptibusque Hospitalis sepeliri. Propinquis interea Curatoribus Tutoribusque studio dissimulantibus, vel potius personas ad se pertinentes relictis extraneas deserentibus ac negligentibus, Bonis vero ipsorum, si quid ipsis humanitus evenerit quovis modo successionis unice incumbentibus et aliquando illicetis modis ea usurpantibus. Nos itaque ne huiusmodi proprii qui, Tutores aut Curatores, caeterique personarum Miserabilium, sive naturales, sive legitimi, incuriosi aut iniuriosi quovis modo Tutores et Curatores, misere in Hospitali pane pauperum et quidem Tutorum et Curatorum culpa decedentium, cum iactura et detrimento ipsius Hospitalis locupletentur, Res, Bona, quaecunque mobilia et immobilia, Jura actiones ac summas quasvis pecuniarias personarum modo quo supra in praedicto Hospitali intestato decedentium, idem Hospitali Sancti Lazari pleno integro universaeque haereditatis et successionis titulo, Nostraeque insuper praesentis ac perpetuae Donationis Privilegio, damus, donamus, concedimus et gratiose impertimur. Si vero in eodem Hospitali existentes Testati decedere ac alios potius quam Hospitale haerodes instituere, in Bonis suis gaudere voluerint non aliter quam refuso eo, quantum in ipsos Hospitale impendent praestitaque pro accepto beneficio debita gratitudine, dispositiones et ultimas voluntates illorum valere, subsistero, atque executionem mereri debere volumus ac mandamus. Et si quae ex Cancellaria Nra ad importunam

cuiusquam instantiam in contrarium praesentium, velut Iure fisci, donationis Nrae emanatae in posterum fuerint literae, inanes et initas ac nullius roboris et momenti fore ejudicari debere volumus et decernimus. In cuius rei fidem praesen Manu Nra subseras Sigillo regni communiri mandavimus. Datum Varsoviae Die vigesima Mensis Februarij Anno Dni MDCXLI. Regnorum Nostrorum Poloniae VIII Sveciae vero IX. Vladislaus Rex. Alexander Trzebinski Referendarius Regni ¹⁾.

Libertacya od gości dobr szpitalnych S. Łazarza w Warszawie et incorporatio Uliczki R. 1667.

Przymnażając dochodow Bractwu Miłosierdzia nad ubogiem przez X. Piotra Skargę Societatis Jesu, niegdy Kaznodzieję Krolewskiego, zdawna w Warszawie ustanowionemu, zkądby ubodzy w szpitalu św. Łazarza wygodniejszą mieć mogli sustentacyą, kamionice, y domy z gruntami tegoż Bractwa własne, in rem pauperum w Warszawie nabyte, ab onere ferendi hospitibus ex officio, accedente consensu omnium Ordinum in perpetuum uwalniamy. Tak iako w przywileju od Nas podczas Seymu terażniejszego danym iest wyrażono, który we wszystkich jego punktach powagą Seymową approbuujemy. Przy tym wygadzaiąc honestati et decentiae, uliczkę juris publici Kamienicy Brackicy przyległą ex opposito Kościołow S. Jana, y S. Marcina, z niewygodą ludu przechodzącego będącą, publicum amovendo scandalum do kamienicy szpitalney przyłączamy, et aeviterne, autoritate Conventionis praesentis inkorporuujemy. Tak iednak aby pro majori commoditate, wolno we dnie przeyscie ludziom od Kościołow pomienionych na nabożeństwo chodzącym sporządzone było ²⁾.

¹⁾ Oblata w Aktach Metryki Koron. L. 201, f. 218.

²⁾ Konstytuc. Sejmu Warszawskiego za Jana III. B. 1667. Vol. Leg. V. fol. 466.

Confirmatio Jurium Xenodoch. S. Lazari Varsav.

Michael Dei Gra Rex Poloniae Mag. Dux Litu. Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogiae, Kiiow., Volhyniae, Podlachiae, Podoliae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, Czernichoviaeque. Significamus praesentibus litteris Nris quorum interest universis et singulis. Reproductas coram Nobis et in suis originalibus exhibitas esse Literas pargameneas infra specificatas. Primas quidem scilicet Privilegium manu Divi Sigismundi Tertij et Vnblis Mathiae Pstrokonski subscriptum, Sigilloque Regni Cancellariae Minoris pensili in pixide cerea expresso munitum Varsaviae Die Septima Mensis Januarij Anno Domini Misorentis Millosimo quingentesimo Nonagesimo Septimo datum: Quo idem Sermus Sigismundus Tertius Domum Lapidream Varsaviae in Platea S. Joannis penes domum antiquitus Romanowski appellatam [quam nunc Successores Spectabilis olim Joannis Cyrus Consulis Varsaviensis possident] penes Plateolam angustam ex opposito Ecclesiae Collegiatae S. Joannis aequaliter consistentem pro usu Confraternitatis Misericordiae Dei super pauperes in Xenodochio S. Lazari Varsaviae degentes, sumptibus et pecunia ex Elcemosyna collecta liberalitatequo Confratrum Misericordiarum Jure haereditario emptam ab onere excipiendorum et statuendorum ex Officio Hospitum, tam sub tempus Comitiorum vel aliorum quorumvis Actuum publicorum, quam extra sub tempus Residentiae Regalis Domus, quam in Absentia, uno verbo semper et omni tempore in perpetuum liberavit et exemit. Ac insuper eandem Lapidream cum Fundo Juri, Jurisdictioni et Immunitatibus Ecclesiasticis adscripsit. Alterum vero Privilegium de Data Varsaviae Die Vigesima Mensis Decembris Anno Dei Misericordiarum 1649 concessum, manu Sermi Joannis Casimiri Regis Antecessoris Nri ac simul Thomae Uieyski Secretarij protunc Rogii ad praesens Episcopi Kiiovien: subscriptum et sigillo Majoris Cancellariae Regni itidem pensili in pixide laminea expresso obsignatum: Quo is idem Sermus Rex non modo priores Literas Divi Sigismundi Tertij in toto ac

per omnia approbavit, verum etiam Regali munificentia et Misericordia erga Pauperes clarus, Eandem Domum Lapidam cum omnibus illius Mansionibus et cum ipso Fundo tanquam Elcomosynalom et Stipe omendicata acquisitam, Libertatibusque Ecclesiasticis gaudentem speciali clausula adjecta ab excipiendis iisdem ex Officio Hospitalibus, cuiusvis Status, Sexus et Conditionis exantibus liberam et immunom declaravit. Tertium porro Privilegium itidem paragamacneum de data Varsaviae Die Septima Mensis Decembris Anno Christi Misericordiae humanae Compatientis 1665 benigne datum, manu ejusdem Sermi Joannis Casimiri Regis, atque Vnblis Francisci Prażmowski Praepositi Cracovien: Regentis Cancellae Regni subscriptum Sigilloque majori Regni itidem pensili in pixide laminea opposito communitum. Qui is idem Piontissimus Rex ex liberalitate sua Regia Domum aliam ligneam in Suburbio Cracoviensi Varsaviae ex opposito Ecclosiae Rel: pp. Bernardinorum inter alias domos vicinales Michaelis Lipha Pellionis ab una et Fundum Fukierowski ex altera parte sitam, post conflagrationem generalem Suburbiorum Varsavien sub tempus possessae per Svecos Hostes Regnis Civitatis Nrae Varsavien de novo similiter ex collecta liberaliter Confratrum pecunia in Fundo eodem per Fundatorem Varsaviae primaevum ejusdem Montis Pietatis seu Confraternij Misericordiae Sermum scilicet Sanctae memoriae Sigismundum Tertium dum in Album dietae Fraternitatis Nomen suum inferret, Sermaque Constantia Anna Regina Poloniae Consors sua Conjugalis itidem in librum eundem vitae Pauperum inscriberetur in Vim Elcomosynae eviterni usibus memoratae Congregationis applicato intentioneque ut annuus Census ex eodem Domo et Fundo in necessitates Pauperum convertatur, in perpetuum donato extractam, sumptuque Xenodoebiali exaedificatam, primo antiquum Privilegium Libertationis a toties vocato Sermo Sigismundo Tertio gratiose datum et post a Sermo Vladislao Quarto Rege confirmatum tempore Incursionis Hostilis Svecorum nimirum Ungaror Valachorum Cosacorum reballium etiam Varsaviae in Anno retroacto 1667 praesentium sublatum, deperditum et amissum renovavit, re-

stauravit et redintegravit. Postmodum pari ratione ut et priorem Domum lapideam ab onero et servitute Statuendor et suscipiendor Hospitum ex Officio exemit liberavitque. Omnia haec eadem Privilegia pargamenaea, sana, salva, et illaesa omnisuspensione penitus carentia. Supplicatumque Nobis osse humillimo per Rndmos Illurmos Magnos Gnosos Nles Splēs et Famatos Episcopos, Senatores, Dignitarios, Officiales, Nobiles et Cives suprafatae Fraternalitatis Confratres [quor nomina ibidem inscripta sunt] quatenus Nos quoque Eidem Sanctae Congregationi Nomen Nrum daremus et praereconsitas libertates approbaremus. Nos itaque Michael Rex, qui nihil magis optamus, quam ut vita hoc superstite Misericordiam Dei agnoscamus petitioni tam iustae et intercessioni Consiliariorum Nrorum pro Pauperum Receptatoribus ad Nos interposita benigno annuendo ne Fundatores et Eleemosinarii intentione sua fraudentur, verum id, propter quod in Vinca Domini operantur Deo super misericordes miserando consequantur in votis habentes. Inprimis de Consensu dictorum Confratrum Nomen Nrum in Album Confraternitatis ejusdem inscribi curavimus. Et simul misericordem Christum nosse cupientes, memores moniti Psalmistae „Beatus qui intelligit super egenum et pauperem in die mala liberabit eum Dominus“ non modo privilegia superius de data et Acta specificata in omnibus ac singuliseorum punctis clausulis et articulis [non aliter ac si de toto suo tenore hic inscripta et inserta essent] Autoritate Nra Regia approbamus, confirmamus, ratificamus, innovamus et ratihabemus, sed et quo praedicta Fraternalitas Nram quoque exoriatur munificentiam ex plenitudine potestatis Nrae Regiae, etiam aliam domum ligneam Blecharnica appellatam, cum Lanca seu Agro Ogonkowski dicto extra Civitatem et Suburbia versus Vicum seu Plateam Nalewki cognominatam jacente supramemoratae Fraternalitati per unblem olim Joannem Raciborski Decanum Varsaviensem cortis conditionibus in vim Consus pro alimonia Pauperum annuatim recipienda haereditarie inscripto ac donato sitam et consistentem [in qua retroactis Annis sub tempus Postis Varsaviae grassantis Infecti et moribidi fovebantur, nunque sepulti ibidem

requiescunt] eodem Jure et libertate ab excipiendis Hospitibus ex officio donamus munimus et insignimus, ab eoque onere effective libertamus, ac immunem facimus et declaramus. Ita ut haec eadem Bona nempe Lapidea in Civitate, Domus lignea in Suburbio, et Domus alia Blecharnia cum Agro superius de situ suo specifico nominata, una cum illorum Fundis ac adjacentijs tanquam Dos Egenorum; Operimentum Nudorum; Alimentum Pauperum; ex solis Eleemosinis et liberalitate Miserentium comparata, sumpta Xenodochiali cura et opera Confratrum re aedificata restaurataque ab omni onere assignandorum statuentiumque Hospitum ex Officio cujuscunque Status Sexus et Conditionis fuerint, tam sub tempus Comitiorum Regni Generalium et aliorum Actuum publicorum, quam sub praesentia et absentia Nra ac totius Domus Nrae Regiae omnino immunia et liberata esse debeant et maneant [quo commodius et facilius ex iisdem Domibus et Fundis in Censum Annuum locandis Pauperibus et aegenis utriusque Sexus in Hospitali Tituli Sancti Lazary commorantibus sufficiens quotidiani Victus et amictus ratio provideri, Chirurgorum et Medicorum opera adhiberi et alias infirmis ac debilibus personis necessitates suppeditari queant]. Quod omnibus quorum interest praesertim vero Magnificis Marschalcis utriusque gentis tum Officijs ac Judicijs omnibus, nec non Nris Regni et M. D. L. Hospitiorum Distributoribus adnotitiam deducentes declaramus et praecipimus quatenus supra specificatas domus et Fundos Xenodochiales Confraternij Misericordiae DEI proprias non onerent nec molestant Stativis et Assignmentibus non aggravent. Hospitum nemini ex Officio ibidem assignare audeant, sed eas uti panem Pauperum liberas esse sciant ipsique conservent manuteneant sinant et habeant et ab alijs aggravari onerari et assignari non permittant pro Gratia Nostra. In quorum fidem praesentes manu Nra subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus. Datt. Varsavie Dio VII Mensi Februarij Anno Domini MDCLXX Regni vero Nostri Primo Anno. Michael Rex ¹⁾.

¹⁾ Oblata w Aktach Metryki Koronnej. L. 201. f. 218.

*Libertatia od Gościa ex Officio Kamienice Bractwa Miłosierdzia.
[Przywilej Króla Michała].*

Michał z Bożej łaski Krol Polski etc. Oznaymujemy ninieyszym listem Naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Iz ieżeli nad niedostatkiem y dolegliwością innych poddanych Naszych zwykliśmy zawsze mieć łaskawe y szczodrobliwie politowanie, daleko barzicy tym którzy lub przeciwnoy fortuny nawiedzeni przypadkiem, lub dla sędziwych lat swoich y zwatłonego zdrowia, sami sobie radzić nie mogąc, na samey Bliźnich swoich discretocy zostawać muszą, życzymy y chcemy skutecznie subvenire et prodesse. Ato y teraz na supplikę Prowisorow Bractwa Miłosierdzia nad Ubogimi zdawna w Warszawie zafundowanego, chętnieśmy się skłonili, którzy toż, Bractwo przeszłych czasow zamieszanych przez wojenne Ueiski y inne calamitates zruinowane prawie z fundamentu wskrzeszając, Dobry y Grunty szpitalne de novo restaurować muszą. Między inszymi Kamienickę Szpitalną, tegosz Bractwa dziedziczną, tu w Warszawie przed Zamkiem na rogu od uliczki przy Murze Mioyskim Publicznym będącey podło Kamienice Jana Dudowicza Mieszczanina Warszawskiego stojącą vetustate collapsam y cale z fundamentu zruinowaną de novo murować musieli. Jakosz kosztem nie małym częścią z Jalmużny y choyney Confratrum Miserentium Collecty, częścią na Credit swoy znaczną zaciągnąwszy sumę, de facto wymurowali, aby tylko z teyże Kamienicki Provent iaki mieć mogli y przez to Ubogim w Szpitalu swoim sub titulo S. Lazari w znaczney liczbie zostającym sustentatią, Victum, Amictum, Doctorow, Cyrulikow y inne necessaria snadniey providewali. Co aby, tym wygodniey czynili, więc żeby Provent większy z Arendy mając, summam notabilem na wymurowanie tey Kamienicki Szpitalney świezo zaciągnioną, Creditorom wypłacić mogli, za radą PP. Rad Naszych przy boku Naszym, będących też Kamienicę nowo w roku teraznieyszym sumptem Szpitalnym wymurowaną od stawiania y przyjmowania Gościa ex Officio, tak w Sejm,

y podczas wszelkich zjazdów publicznych, iako y bez Seymu sub praesentia et absentia Nostra y Dworu Naszego, do lat Dziesięciu wyscía, uwolnić umysłiliśmy; Jakosz stosując się w tym y do Prawa pospolitego de Desertatis et Confagratis, Consuetudini quoque rationabili insistendo, y do samey iawney słusznosci przychylając się [zwłaszcza zo urodzony Jan Zaleski Kuchmistrz Koronny na ktorogo Urząd Kuchmistrzowski zdawna w tey Kamienicy Szpitalney Gospoda ex Officio dla sług kuchennych naznaczona bywała z pobożności ku Ubogim w Szpitalu będącym na to zezwala] terażniejszym listem Naszym uwalniamy y libertuiemy. Co do wiadomości Wielmożnych Marszałkow Koronnych y W. X. Litt. przywodząc, mieć chcemy: aby pomienione Bractwo Miłosierdzia nad Ubogimi Warszawskio, przy tey Naszey doczesney Libertathey zachowali, y żeby nienaruszenie zachowane było przestrzegali. Urodzonym zaś Stanowniczym teraz y napotym będącym, aby w teyżo Kamienicy Szpitalney za pokazaniem sobie tego Listu Naszego Libertationis, nikomu Golspody ex Officio tak w Seym iako i bez Seymu, do wyscía at wyżoy przez Nas naznaczonych, nie wazyli się; owszem wolną Kamienicę zostawili, surowo przykazuiemy. Na co dla lepszey wiary, wagi y powności przy podpisio ręki Naszey Krolewskioy Pieczęć Koronną przycisnąc rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XXII Miesiaca Grudnia Roku Pańskiego MDCLXXI. Panowania Krolestwa Naszego Wtorego Roku. Michał Krol ¹⁾.

Przyp. XIII.

Ku końcowi XVIII stulecia posesya ta [na której stoi obecnie szpital św. Łazarza] należała do Kazimierza Ks. Poniatowskiego ex podkomorzego, który założył na niej wspólny ogród. Po śmierci księcia nabyli ją Horodyscy, później Kalasanty Szaniawski, wreszcie w r. 1834 Sylwester Skierkowski. O samym ogrodzie czytamy u Zu-

¹⁾ Oblata w Aktach Metryki Koronnej. L. 209, f. 545 [175].

ga ¹⁾: „Ogród księcia Kazimierza Poniatowskiego, starszego brata Króla, leży na przedmieściu Nowy-Świat; chociaż przed siedmiu już laty zaczęty, dotychczas nie jest skończony; wszakże są już niektóre piękne części wykonane całkowicie; takimi są: grota i wodozbiory w skale kute, oraz kaskada spadająca u stóp góry pokrytej dzikiem zaroślem i drzewami. Jeden z podziemnych chodników, oświetlony dostatecznie przez kilka z góry otworów, prowadzi po różnych zakrętach do drzwi, które się otwierają niespodzianie na podziemną salę należycie światłą [widną], której ściany i kilka kolumn wspierające cztery wielkie wnęki z siedzeniami są z fałszywego marmuru i utrzymują banię pięknie i ozdobnie wyłobioną z otworem u góry, oświetlającym to podziemie. Ośm popiersi Cesarzów Rzymskich umieszczone są na wspornikach, koło ściany, a płaskorzeźby znajdują się nade drzwiami. Przed tą grota wyrobioną ze stuku i dość dobrze naśladującą naturę, znajduje się obszerna sadzawka z wyspą; wyspa ta łączy się z brzegiem sadzawki prostym mostem, a zarośnięta jest gęstemi krzewami drzew. Z drugiej strony wchodzi się do wąwozu, na początku którego stoi stara wiejska gospoda, mieszcząca także kilka pięknych pokoi. W końcu tej drogi widać na wzgórzu świątynię okrągłą wznoszącą się na jonickich kolumnach po nad otaczającymi ją drzewami. Świątynia ta stoi na skale ułożonej z kamieni ciosowych, w środku jej znajduje się ołtarz, widok zaś z wnętrza jest przepyszny. Na dół jest jeszcze piękny gabinet, pod nim zaś znowu grota wcale w innym od pierwszej sposobie zbudowana i ozdobiona wodotryskiem. W niejakej odległości całość ta pyszny wystawia obraz, przytykający do małego brzoźowego lasku, pod którego cieniem można przejść aż do oranżeryi. Na wzgórzu znajduje się jeszcze wieża turecka czyli minaret ze wschodami krętymi wiodącymi na wierzchołek, a niedaleko stąd mały budynek w tymże smaku, służący za kuchnię, z którego przejściem podziemnem można się do-

¹⁾ Ogrody w Warszawie i jej okolicach opisane w r. 1784 przez Szymona Zug, Budowniczego Kościoła Ewangelickiego w Warszawie.

stać do salonu, o którym wyżej wspominaliśmy. U stóp góry pod wieżą jest jeszcze mały folwarczek. W ogólności zaś wszystkie te budowle miały się połączyć z domem wielkim projektowanym, na który już potrzebny kamień sprowadzono; ale że zamiar ten nie przyszedł do skutku budowy więc te, nie mając z sobą żadnego związku, są tylko częstkami oderwanymi, których istnienie zastanawia widza. Mimo to wysady tutejsze dobrze utrzymywane służą za przyjemną przechadzkę dla publiczności“.

Przyp. XIV.

O kąpielach szafkowych i ich wynalazcy [Ossowskim] wypada słów kilka tu powiedzieć, pierwsze bowiem i drugi zwrócili na siebie uwagę w całym kraju. Kąpiele Ossowskiego cieszyły się w swoim czasie wielkiem uznaniem i były pozakładane w wielu miastach na prowincyi; w Warszawie prowadził je przy ul. Długiej sam wynalazca, uzyskawszy subsydyum rządowe i pozwolenie przyjmowania chorych. Miały być one nader pomocnymi w leczeniu najpowszechniejszych chorób, jako to: „hemoroidów, reumatyzmów, artrytyzmów, koltunów z wszelkimi ich następstwami, skrofulów, wszystkich wyrzutów skórnych, następstw po długotrwałych chorobach wenerycznych lub nadużycia środków merkuryalnych, gózków, stwardnienia stawów, chronicznego zapalenia oczów, zastarzałych ran [owrzodzeń], za nieuleczalne uważanych. Choroby z zaziębienia lub złego trawienia powstające, a mianowicie: katar, febra, bóle głowy, stwardnienia śledziony, cierpienia wątroby, a stąd bóle w bokach, ogólna ociężałość—ustępują przy użyciu wzmiankowanych kąpieli. Dalej kąpiele te z niewątpliwym skutkiem używane bywają u osób młodych płci żeńskiej, u których utrudnionem jest rozwinięcie się, lub u starszych, u których regularny odpływ skutku zaziębienia lub innych nienaturalnych powodów przerwany został. Ważne jest także używanie ich jako środka ochronnego od różnych cierpień i pokazały się zbawieniami w czasie grasowania cholery“. Takie własności przypisywał swoim kąpielom wynalazca.